

ЖАН СОЛОМОНОВ
JESZCZE POLSKA NIE
ZGINEŁA

chitanka.info

JESZCZE POLSKA NIE ZGINEŁA^[0]

Ако живеете в малка, нормална сграда — искам да кажа, не в някое от бетонните чудовища, които приютяват по две села заедно, — неминуемо след месец ще започнете да завързвате типичните махаленски познанства. И как иначе? Пазарувате от една хлебарница, един супер, една будка за вестници и тютюн. Вярно, имената на хората научавате по-късно, но непринуденото познанство се налага само. Всеки ден малко по-малко. И това е валидно за която и да е точка на света. Оставете, моля, евтините етикети, които се лепят на тази или онази нация: германците били студени, англичаните — горди и т.н., защото те са измислени от хора, които никога не са ходили по-далече от бостана си за любеници. Хората навсякъде се делят на добри и на лоши. Друга мярка просто няма.

Казвам това, защото само седмица след като се настанихме в сегашния ни апартамент, това ми убеждение отново се потвърди. Много скоро започнахме да се поздравяваме не само от възпитание със съседите, с които делихме асансьора. Особено си станахме симпатични с един човек, който винаги бе придружаван от грациозната си ирландска сетерка на име Жуся. Тя бързо усети, че я харесвам, и скоро започна да ми позволява да я почесвам зад ушите. Оказа се, че подобна привилегия се предоставя рядко на непознати. Освен това както всяко женско същество Жуся избирала! Поне така ми обясни „баща й“, симпатичен поляк на около петдесет години. С него стигнахме дотам, че си създадохме малък ритуал. Неделя сутрин след като си купехме вестници, сядахме на кафе край водоскока на близкото площадче. Противно на другите познати шаблони Яцек не пиеше. Затова пък ми разясни етимологията на познатият тук израз: „Пиет като поляк“! Това

значи, приятелю, че поляците знаят да пият! Пият с мярка и никога, без да хапнат нещо. Замезват, на български речено. А французите пият на гладно и смесват напитките! Прав ли беше, не ли — какво значение има. Мисля, че всеки пие, както му е вкусно. Някой от радост, друг — от мъка, трети — от сутринта.

Но това, което ме изненада у Яцек най-много, не бе въздържанието, а изумителната му обща култура и академичният му френски. Къде ли го беше учил така, че даже и французите се питаха това с възхищение. Още по-изненадващо бе, че от много време беше безработен. С такива възможности? Но има граници, които не е прието да се прескачат. Какво работиш, колко печелиш, за кого гласуваш — в Европа това са свещени табути. Нарушават се само след дълго приятелство и то при определени условия. Което, естествено, не беше нашият случай.

— Слушай — каза ми той веднъж, — беше ми споменал, че Елиас Канети е роден в България, тоест в родината ти. Имаш ли възможност да ми намериш малко данни за него?

— Яцек, няма само това съм ти казвал?

— Да, защо?

Не мога да се начудя на себе си, че не съм продължил. Да, Канети е роден в България. По точно в Русе, на брега на Дунава. Въобще работата е в това, че от години съм приготвил една сбирка есета за велики българи, живели в чужбина, която уви чака някой благосклонен издател. Родината ми влезе в Европа, но европейците не се интересуват кой знае колко от нас.

— Полша е много по-добре поставена в това отношение. Да кажем, че благодарение на интрижката между пани Валевска и Бонапарт или графиня Ханска и Балзак сме малко по-познати. Остави това. Ще ти издам една малка тайна. На път съм да откроя едно малко издателство. Ако ти се работи историята на Канети, защо не почнеш да я разширяваш. Така около седемдесет страници. Идеята ми е да направя поредица на нобеловите лауреати от славянски произход.

— Яцек, та това е чудесно! Работи ми се и още как! Ще добавим и Иво Андрич, нали сме съседи, пък и говоря езика.

— Става!

Заряхах всичко и започнах да събирам материали. Беше сравнително лесно, защото Канети напуска страната като дете.

Голямата част от материалите за него са тук.

Яцек обаче не заговори никога повече за тази си идея. Текстът ми беше отдавна готов, но... На няколко пъти го подпитах деликатно. Нищо. Накрая той отсече в свойствения си лапидарен стил: „Холере ясне! Ударих на камък. Пак!“

Аз също. Пак! Стана ми още един маринован ръкопис в чекмеджето. Но в живота си е така, откакто свят светува. Щом дори гений като Луи дьо Фюнес е преглъщал години наред разни малки ролички и все е чакал да го забележат, да го признаят! А има хора — каквото и да пипнат, става на злато. Всеки с късмета си.

Неделните ни срещи малко се разрешиха. Когато се виждахме, моят съсед продължаваше да бъде все така пестелив на думи и на усмивки. Даже на моменти ми беше съвсем ясно, че беше доста далеч от непринудения ни разговор. Но кой ли днес няма проблеми? Докато веднъж не ме заговори на стълбището:

— Слушай, Ян (този превод на името ми си беше чисто негов и не исках да му развалям удоволствието), ако имаш време довечера, качи се за малко. Искам да ти покажа нещо.

— С удоволствие!

Да си кажа честно, отдавна бях свикнал със странните му идеи, но този път изненадата беше пълна. Навсякъде покрай стените на разградената площ, която представляваше неговия апартамент, стояха подредени репродукции на полски художници от всички епохи, школи и техники. В по-голямата си част, дълбоко непознати за мен. А пред малко канапенце, на една стара ракла, беше поставил везана покривка и чиния с варени картофи, мариновани херинги, кисели краставички и заскрежено шише Виборова водка.

— Пане Яцек, Вие вече пиете?!

— Очевишче! Идвай скоро да си налеем. Първата чаша ще прием по полски — на екс!

— Сто лат!

— Сто лат, Яцек. Добре, че не беше и сто грама!

— Йешче Полска нъе згинела! Ян, имам идея. Гениална!

— Пуки ми жийеми! — отвърнах му с втория ред на полския национален химн, който по една случайност знаех дотук. — Кажу за идеята, най-сетне!

— Какво ще кажеш за това съкровище? — посочи Яцек подредените картини. — Днес пристигна и последният пакет от Варшава. С влак! Дълго ги чаках, но така е по-евтино. Парите са си пари, дявол да го вземе: „Пеньонзе щенце не дайон, бич може? Леч, куферечек стувлечек, дай Боже!“ (Парите не носят щастие. Може би? Виж, куфарче със стотачки, дай Боже. — Б. а.) Добре казано, а! Да ти споделя сега какво съм намислил! Нека ти кажа, но не ме прекъсвай, моля. Въпросите после.

— Цял съм слух, пане Яцек.

— Ще издам албум с полските майстори. Гениално, нали! До този момент във Франция такъв няма. Освен това изобразителното изкуство няма нужда от превод. Който има очи, да гледа! Стига до всички. Като си помислиш, че тук за Полша почти нищо не се знае: водка, два-три диска на Мазовше и това е. Ще се харчи като топъл хляб, сигурен съм. По-късно ще направим поредица с български художници. Все пак нека не забравяме, че славянският дух е създал спойката, която личи в нашите култури.

Яцек се напи изненадващо бързо. При това сигурно знаеше как пият поляците. Оставих го на диванчето и изведох Жуся за нощната ѝ разходка. Когато се върнах, заварих стопанина ѝ да седи на земята с бутилка в ръка и да пуска една и съща мазурка на стария си касетофон. Това беше последния път, когато го видях.

След два дни заминахме на юг. „Слезнахме към Миди“, както казват тук. Бяхме си взели наведнъж петте седмици годишен отпуск и направихме най-щурото пътешествие, което някога сме правили. Искахме да глътнем целия Прованс само с едно завъртане на волана: Арл, Ним, Тараскон, Марсилия, остров Ив — лакомията на очите ни нямаше мярка. При 40 градуса на сянка!

Прибрахме се в края на август. По стара традиция градовете през юли и август са полупразни. Проблем понякога е дори всекидневната франзела. Затова намерих съвсем нормално да не срещна двойката Яцек и Жуся. Но мина и първата половина на септември. Междувременно в къщата ни се настани тежък, непознат мирис. Както всички малки сгради, в които не живеят богати хора, ние нямахме портиерско жилище, затова и портиер. Кофите за боклук се изнасяха от службата по чистотата. Два пъти седмично друга фирма изпращаше човек да мине с парцал стълбището и толкова. И едните, и другите

имаха достатъчно адреси за деня, за да не могат, пък и да не искат, да си задават допълнителни въпроси. А миризмата ставаше все по-натрапчива. Наложих се да отворям прозорците на стълбището, за да се проветри поне малко от малко. От Яцек — нито следа. Студентът от съседния апартамент беше напуснал. Друг нямаше кого да попитам. Двамата просто ги нямаше. Не очаквах да е заминал, без да ми остави ключа да му прибирам пощата.

Една вечер жена ми не издържа:

— Слушай, аз повече така не мога. Да се качим на петия етаж при Яцек. Там е станало нещо лошо.

— Какво да правим там? Вратата е заключена, него го няма!

— Не, не! Ела с мен, страх ме е сама. Миризмата идва оттам! Хайде.

Досами вратата вонята беше непоносима. Но петият етаж беше последен, а съседният апартамент — свободен! С носна кърпа на носа се доближих и почуках няколко пъти. Отвърна ми провлачен кучешки вой, който можеше да обърне сърцето и на най-големия грубиян. Изтичахме до третия етаж, без да разменим нито поглед. От това по-ясно!?

С влизането си жена ми се хвърли към телефона и набра пожарникарите. Великолепна организация имат тези хора. Винаги пристигат първи, преди линейката и преди полицията. За припаднал на улицата, за загубено дете, за паднал в реката, за някой, който живее на петия етаж, пък си е загубил ключа, че даже и за пожар — французите викат своята пожарна! Пристигат мълниеносно и в колата им винаги има необходимия специалист. Баловете на 14 юли, по стара традиция, също те организират. Но сега никому не беше до бал.

Скоро сирената — сол-ла, сол-ла — показва, че момчетата вече са тук. Вдигнаха голямата стълба и с едно счупване на прозореца влязоха вътре.

След малко на вратата ни се позвъни. Един полицаи ни изкозирува и помоли някой от нас да подпише протокола за подадения сигнал.

— Лесно ли си е отишъл, господин бригадире? — не се сдържах да не попитам.

— Мисля, че да. На нощното му шкафче намерихме колекция от антидепресанти. Заедно с водка това прави много опасен коктейл.

— А кученцето?

— Мъ-ъм, как да ви кажа... Наложил се да го евтаназираме. По всичко личи, че се е хранило с... плътта на господаря си. Но там всичко е в такава напреднала фаза на разлагане, че е трудно да се каже... Нали разбирате?

Жена ми вече повръщаше в банята. Предложих на полицаия нещо за подкрепа. Отказа: „Никога по време на служба!“. А мисля, че и двамата имахме нужда.

— Имате ли някаква следа? Да е оставил писмо или нещо друго?

— Един лист с две думи. Не са на френски!

— Ако няма да е нарушение на закона, мога да погледна. Ние сме сънародници.

— Да ви го покажа, мога!

По цялата дължина на лист от скицник с изящен, калиграфски почерк беше написано: *Polsko kochana!* (Полша, любима! — Б. а.)

---

[0] *Jeszcze Polska nie zginęła, róki my żyjemy* — първите два стиха от полския национален химн: „Не е загинала още Полша, докато сме живи“. — Б. а. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.